

Spis treści

Wykaz skrótów 13

Wprowadzenie..... 21

ROZDZIAŁ I. Rozwój historyczny i funkcje dziedziczenia

..... 25

1.Podstawowe uwagi o pojęciu dziedziczenia 25

2.Dziedziczenie w rozwoju historycznym 29

2.1.Źródła konstrukcji prawnej dziedziczenia 29

2.2.Pojęcie dziedziczenia w prawie rzymskim 32

2.3.Dziedziczenie w epoce przedkodyfikacyjnej 35

2.4. Dziedziczenie w epoce kodyfikacyjnej i krytyka instytucji dziedziczenia

w XIX i XX wieku 37

4.Istnienie dziedziczenia jako fundament własności prywatnej47

4.1.Istnienie dziedziczenia jako gwarancja trwałości własności prywatnej 47

4.2.Istnienie dziedziczenia własności prywatnej jako gwarancja możliwości realizacji przez spadkodawcę jego autonomii 50

4.3.Dziedziczenie własności prywatnej jako gwarancja bezpieczeństwa obrotu prawnego 55

4.4.Dziedziczenie jako sposób gromadzenia kapitału 57

5.Wpływ istnienia konstrukcji dziedziczenia na kształtowanie się stosunków rodzinnych spadkodawcy 58

6.Podsumowanie62

ROZDZIAŁ II. Konstytucyjne założenia dziedziczenia 65

1.Uwagi wstępne65

2.Prawo do dziedziczenia jako prawo konstytucyjne 67

2.1.Regulacja normatywna 67

2.2.Dwa aspekty konstytucyjnego prawa dziedziczenia 69

3.Regulacja konstytucyjna a prawo cywilne 71

4.Treść konstytucyjnego prawa do dziedziczenia 73

4.1.Konstytucyjne prawo do dziedziczenia a własność prywatna 73

4.1.1. Konstytucyjna regulacja ochrony własności a konstytucyjna

regulacja prawa dziedziczenia - uwagi ogólne 73

4.1.2. Konstytucyjna zasada domniemania dziedziczności własności

i innych praw majątkowych 77

4.1.3.Zakaz pozbawiania osoby ludzkiej statusu spadkobiercy 80

4.2.Konstytucyjne prawo do dziedziczenia jako podstawa swobody testowania . 81

4.2.1.Swoboda testowania jako wyraz ochrony własności prywatnej.....81

4.2.2.Swoboda testowania a zdolność do czynności prawnych 85

4.3.Konstytucyjne prawo do dziedziczenia a prywatnoprawna

regulacja dziedziczenia ustawowego	87
4.4. Konstytucyjne prawo do dziedziczenia a ochrona rodziny	90
4.5. Konstytucyjne prawo do dziedziczenia a prawo członków rodziny spadkodawcy do części jego majątku	92
4.6. Regulacja konstytucyjna a konstrukcja prawna sukcesji uniwersalnej.....	97
4.7. Konstytucyjne prawo do dziedziczenia a sukcesja wyodrębnionych części	
4.7.1. Gospodarstwo rolne	99
4.7.2. Przedsiębiorstwo	101
4.8. Regulacja konstytucyjna a ochrona praw spadkowych przed chwilą otwarcia spadku	102
4.9. Konstytucyjne prawo do dziedziczenia a nabycie spadku	103
4.9.1. Wpływ konstytucyjnego prawa do dziedziczenia na konstrukcję nabycia spadku	103
4.9.2. Ochrona spadku nabytego przez spadkobiercę	105
5. Podsumowanie	106
ROZDZIAŁ III. Dziedziczenie jako sukcesja uniwersalna	108
1. Pojęcie sukcesji uniwersalnej	108
2. Rado legis przyjęcia konstrukcji sukcesji uniwersalnej w zakresie przejścia praw spadkowych	
3..... Oparcie dziedziczenia na konstrukcji sukcesji uniwersalnej w stosunku do innych zasad prawa spadkowego	118
3.1. Uwagi ogólne o pojęciu i charakterze zasad prawa spadkowego oraz miejsca wśród nich zasady oparcia dziedziczenia na konstrukcji sukcesji uniwersalnej	118
3.2. Powiązanie sukcesji uniwersalnej z zasadą ochrony własności.....	1
3.3. Powiązanie sukcesji uniwersalnej z zasadą swobody testowania	124
3.4. Powiązanie sukcesji uniwersalnej z zasadą ochrony rodziny	19*
3.5. Powiązanie sukcesji uniwersalnej z zasadą nabycia spadku ipso iure.....	197
4. Cechy dziedziczenia jako następstwa pod tytułem ogólnym	JOR
4.1. Uwagi ogólne...	
4.2. Uniwersalność dziedziczenia	I"""
4.2.1. Pojęcie uniwersalności dziedziczenia . .	
4.2.2. Uniwersalność jako wejście zarówno w prawa jak i obowiązki spadkodawcy	132
4.2.3. Uniwersalność jako wejście przez spadkobierców w majątkową.....	132
sytuację prawną spadkodawcy	' 1
4.2.3.1 Przejście w spadkobierców skutków prawnych wynikających z sytuacji prawnych	"
4.2.3.2 Przejście w spadkobierców skutków prawnych	

wynikających z posiadania	154
4.2.4 Uniwersalność dziedziczenia a koncepcja kontynuowania osobowości prawnej zmarłego	165
4.2.5. Niedziedziczność jako cecha poszczególnych praw i obowiązków	
a uniwersalność sukcesji uniwersalnej	168
4.2.5.1..... Uwagi ogólne	
4.2.5.2. Cywilnoprawny charakter praw podlegających dziedziczeniu	169
4.2.5.3. Majątkowy charakter praw podlegających dziedziczeniu	
. . .	174
4.2.5.4. Prawa i obowiązki niedziedziczne ze względu na ich ścisłe związanie z osobą spadkodawcy	182
4.2.5.4.1. Uwagi ogólne	182
4.2.5.4.2. Wygaśnięcie praw mających zaspokajać interes określonego podmiotu	185
4.2.5.4.3. Wygaśnięcie praw, których treść i zakres zależą od osobistych potrzeb danego podmiotu	194
4.2.5.4.4. Wygaśnięcie praw i obowiązków ze stosunków prawnych, w których wartość świadczenia zależy od osobistych przymiotów dłużnika	197
4.2.5.4.5. Wygaśnięcie praw i obowiązków ze stosunków prawnych opartych na zaufaniu stron	200
4.2.6. Wpływ woli podmiotu na dziedziczność bądź niedziedziczność poszczególnych praw	202
4.2.7. Pojęcie uniwersalności dziedziczenia a pojęcie spadku i jego skład . .	206
4.3. Jedność spadku jako przedmiotu przejścia	208
4.3.1. Uwagi ogólne	208
4.3.2. Jedność następstwa prawnego	209
4.3.2.1. Uwagi ogólne	209
4.3.2.2. Wyjątki od zasady jedności następstwa prawnego	211
4.3.2.3. Jedność następstwa prawnego a powołanie wykonawcy testamentu .	222
4.3.3. Brak możliwości ustanowienia spadkobiercy do poszczególnych przedmiotów majątkowych	225
4.3.4. Brak zapisu całości lub części majątku spadkowego ze skutkiem rzeczowym	228
4.3.5. Brak testamentowego działu spadku ze skutkiem rzeczowym	231
4.3.6. Brak możliwości zrzeczenia się lub odrzucenia spadku ograniczonego	
do poszczególnych praw lub obowiązków majątkowych	234
4.4. Jedność sposobu przejścia	240
4.5. Jedność czasu przejścia	243
4.6. Jedność kauzy (powodu prawnego) przejścia	244
4.7. Granice dziedziczenia opartego na konstrukcji sukcesji uniwersalnej	
w stosunku do sukcesji syngularnej	250
5. Podsumowanie	251

ROZDZIAŁ IV. Przejście praw i obowiązków spadkodawcy poza konstrukcją sukcesji uniwersalnej 253

- 1. Uwagi ogólne .. 253
- 2. Prawa i obowiązki przechodzące na oznaczone osoby w drodze szczególnej regulacji prawa spadkowego (zapis windykacyjny) 254
 - 2.1. Uwagi wstępne. 254
 - 2.2. Uwagi historyczne i prawnoporównawcze
 - 2.3. Konstrukcja zapisu windykacyjnego
 - 2.4. Istnienie zapisu windykacyjnego a oparcie dziedziczenia na konstrukcji sukcesji uniwersalnej
- 3. Prawa i obowiązki przechodzące w drodze czynności prawnych na oznaczone osoby w chwili śmierci spadkodawcy poza zakresem prawa spadkowego273
 - 3.1.Uwagi ogólne 273
 - 3.2. Darowizna na wypadek śmierci
 - 3.2.1. Uwagi historyczne i prawnoporównawcze 274
 - 3.2.2. Regulacja Kodeksu zobowiązań 283
 - 3.2.3. Dopuszczalność darowizny post mortem 284
 - 3.2.4. Dopuszczalność darowizny na wypadek śmierci sensu stricto.....288
 - 3.3. Umowa na rzecz osoby trzeciej na wypadek śmierci 288
 - 3.3.1. Uwagi wstępne i prawnoporównawcze 288
 - 3.3.2. Regulacja prawa polskiego 291
 - 3.4.Podsumowanie 293
- 4. Prawa i obowiązki przechodzące na oznaczone osoby niezależnie od tego, czy są one spadkobiercami 294
 - 4.1. Uwagi ogólne co do charakteru prawnego i ratio legis przejścia praw oraz obowiązków na poszczególne osoby niezależnie od tego, czy są one spadkobiercami 294
 - 4.2. Sytuacje przejścia poszczególnych praw i obowiązków 299
 - 4.2.1. Służebność mieszkania 299
 - 4.2.2. Najem lokalu mieszkalnego 300
 - 4.2.3. Umowa ubezpieczenia na wypadek śmierci 303
 - 4.2.4. Wkład pieniężny na rachunku bankowym lub lokacie 305
 - 4.2.5. Wkład w spółdzielczej kasie oszczędnościowo-kredytowej 310
 - 4.2.6. Wkład w spółdzielni 310
 - 4.2.7. Środki zgromadzone w otwartym funduszu emerytalnym 311
 - 4.2.8. Roszczenia następców osoby represjonowanej 313
 - 4.2.9. Odszkodowanie za niesłuszne skazanie lub tymczasowe aresztowanie 314
 - 4.2.10. Prawa i obowiązki związane z funkcjonowaniem biura posła i senatora 315
 - 4.2.11. Prawa majątkowe ze stosunku pracy 316
 - 4.2.12. Udział współnika w spółce 320

4.2.12.1.Spółka cywilna i spółki osobowe	320
4.2.12.2.Spółka z o.o	331
4.2.13.Rozzczenie z tytułu zachowku - wzmianka	334
4.2.14. Nieruchomość wchodząca w skład majątku spadkodawcy nabywana na podstawie testamentu przez cudzoziemca - wzmianka	334
5.Podsumowanie	334

ROZDZIAŁ V. Prawa spadkowe w znaczeniu subiektywnym a konstrukcja prawna dziedziczenia

1.Wprowadzenie .	336
2.Pojęcie prawa podmiotowego i ekspektatywy	!!!!'!! 339
2.1.Pojęcie prawa podmiotowego	 339
2.2.Pojęcie ekspektatywy w znaczeniu szerokim i wąskim	342
3.Prawo podmiotowe do dziedziczenia jako prawo do uzyskania statusu spadkobiercy	346
3.1.Sytuacja prawna spadkobierców przed chwilą otwarcia spadku	 346
3.1.1.Sytuacja potencjalnego spadkobiercy testamentowego	346
3.1.2.Sytuacja potencjalnego spadkobiercy ustawowego	348
3.1.3.Ochrona prawna potencjalnego spadkobiercy przed chwilą otwarcia spadku	349
3.1.4.Konstrukcja potencjalnego prawa spadkobiercy przed chwilą otwarcia spadku	351
3.1.5..Podsumowanie	353
3.2.Sytuacja prawna osób uprawnionych do zachowku a konstrukcja podmiotowych praw spadkowych	355
3.3.Konstrukcja prawna substytucji a konstrukcja podmiotowych praw spadkowych - wzmianka	358
3.4...Podsumowanie	359
4. Prawo podmiotowe do nabycia/objęcia spadku	359
4.1.Uwagi wstępne i prawnoporównawcze	359
4.1.1..Uwagi ogólne	359
4.1.2.Prawo austriackie	360
4.1.3.Prawo niemieckie	364
4.1.4.Inne systemy prawne	365
4.2.Stanowisko prawa polskiego	367
5. Podmiotowe prawo wynikające z dziedziczenia	370
5.1.Uwagi prawnoporównawcze	370
5.1.1.Prawo niemieckie	370
5.1.2.Prawo szwajcarskie	374
5.2.Prezentacja stanowisk w prawie polskim - wprowadzenie	 375
5.3.Prezentacja argumentów mających przemawiać za konstrukcją podmiotowego prawa wynikającego z dziedziczenia	377
5.3.1.Treść Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej	377
5.3.2.Literalna treść ustawy	378
5.3.3.Stwierdzenie praw do spadku	379
5.3.4....Transmisja	380
5.3.5.Umowa o zbycie spadku	380

5.3.6. Umowa o zrzeczenie się dziedziczenia i inne konstrukcje mające przemawiać za istnieniem ekspektatywy prawa podmiotowego wynikającego z dziedziczenia	381
5.3.7. Nowe uprawnienia powstające na rzecz spadkobiercy w chwili	
otwarcia spadku oraz ochrona dziedziczenia	383
5.4. Koncepcja podmiotowego prawa wynikającego z dziedziczenia jako jednolitego prawa	385
5.5. Koncepcja podmiotowego prawa wynikającego z dziedziczenia jako określenia zbiorczego wielości praw	387
5.6. Istnienie podmiotowego prawa wynikającego z dziedziczenia w prawie	
polskim	387
5.6.1. Treść Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej	387
5.6.2. Literalna treść ustawy	388
5.6.3. Stwierdzenie praw do spadku	389
5.6.4. Transmisja	391
5.6.5. Umowa o zbycie spadku	394
5.6.6. Umowa o zrzeczenie się dziedziczenia i inne konstrukcje mające przemawiać za istnieniem ekspektatywy prawa podmiotowego wynikającego z dziedziczenia	399
5.6.7. Nowe uprawnienia powstające na rzecz spadkobiercy w chwili	
otwarcia spadku oraz ochrona dziedziczenia	402
5.7. Charakter prawny spadku jako wyodrębnionej masy majątkowej	404
5.8. Możliwość konstruowania prawa podmiotowego na majątku spadkowym ..	411
5.9. Konstrukcja i charakter prawa podmiotowego wynikającego z dziedziczenia w prawie polskim	414
5.9.1. .. Uwagi ogólne	414
5.9.2. Charakter prawny prawa podmiotowego wynikającego z dziedziczenia.	416
5.9.3. Praktyczne znaczenie prawa podmiotowego wynikającego z dziedziczenia.	422
5.10. Prawo podmiotowe wynikające z dziedziczenia a pojęcie ekspektatywy w znaczeniu szerokim	423
5.10.1. Pojęcie ekspektatywy w znaczeniu szerokim a sytuacja spadkobiercy przed chwilą nabycia spadku	423
5.10.2. Ochrona deliktowa sytuacji prawnej potencjalnych spadkobierców na de prawa innych państw	426
5.10.3. Ochrona deliktowa sytuacji prawnej potencjalnych spadkobierców w prawie polskim a konstrukcja prawna ekspektatywy w znaczeniu szerokim	
6. Podsumowanie	43g

ROZDZIAŁ VI. Ochrona dziedziczenia a oparcie dziedziczenia na konstrukcji sukcesji uniwersalnej 439

1. Wprowadzenie.

2. Uwagi historyczne i prawno porównawcze	44,
2.1. Ochrona dziedziczenia w prawie rzymskim	!!!!!!.'!'"' 441
2.2. Uwagi prawno porównawcze	44^
3. Racio legis i funkcje roszczenia o ochronę dziedziczenia	
]	' 44,3
4. Charakter roszczenia o ochronę dziedziczenia	
5. Przedmiot roszczenia o ochronę dziedziczenia	456
6. Podmioty legitymowane w sporze o ochronę dziedziczenia	
	460
6.1. Legitymacja czynna	
6.1.1. Uwagi ogólne.	
6.1.2. Roszczenie spadkobiercy rzeczywistego czy osoby silniej powołanej do spadku?	462
6.1.3. Sytuacja współspadkobierców	!!!!!!
6.1.4. Inne osoby mające legitymację czynną	
6.2. Legitymacja bierna	466
7. Przesłanki roszczenia i zagadnienie ciężaru dowodu	478
8. Stosunek do innych roszczeń	
8.1. Roszczenia windykacyjne i	
8.2. Roszczenie z tytułu bezpodstawnego wzbogacenia	^3
8.3. Roszczenie o ochronę posiadania	484
8.4. Roszczenie z tytułu czynu niedozwolonego	484
8.5. Roszczenia dodatkowe	485
8.6. Podsumowanie	487
9. Rozliczenia pomiędzy rzekomym a rzeczywistym spadkobiercą	
	488
9.1. Roszczenia uzupełniające spadkobiercy	488
9.2. Roszczenia rzekomego spadkobiercy o zwrot nakładów	
	491
10. Przedawnienie roszczeń	493
10.1. Przedawnienie roszczeń z art. 1029 § 1 k.c.	493
10.2. Przedawnienie roszczeń z art. 1029 § 2 k.c.	497
11. Zastosowanie art. 1029 k.c. w sytuacji uchylenia orzeczenia o uznaniu za zmarłego lub stwierdzenia zgonu	498
12. Zastosowanie art. 1029 k.c. do zapisobiercy windykacyjnego	
	501
13. Podsumowanie	503
Uwagi końcowe i de lege ferenda	507
Bibliografia.	513
Orzeczenia polskie	551